

TASPINAR

sayı

44

19 - HAZİRAN - 1936

12 - 8 - 1936

TAŞPINAR

Cilt : 4.

Sayı. 44.

Afyon Halkevi Tarafından
Her ayın ondokuzunda çıkarılır.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

19 Haziran 1936.

Taşpınar Başında :

Edebiyatımızın 1919 ve 1936 Arasındaki Saklı Kıymetleri.

ZİHNİ ÇERÇEL.

Ankara Halkevi nin değerli bir işe başladığını öğrendik: 1919 dan bu yana yazı yazan kapasiteleri, Ankara Halkevi yurda tanıtmak istiyor. Bu işin edebiyat tarihi bakımından büyük bir kıymeti vardır. Edebiyat tarihi ile uğraşanlar şimdiye kadar bu türlü şahsiyet ve eserlerden meydana gelmiş bol ve toplu bir gereç bulamamışlardır. Topraklarımızın altında el değmedik servetler olduğu gibi manevî varlığımızın da saklı kıymetleri bulunduğu muhakkaktır.

* *

Tanıtilacak yazarların 1919 dan sonra yazanlardan olması ayrıca dikkati çeken bir noktadır. 1919 un gürültü ve sarsıntılarile çöken bir hayattan sonra yepyeni bir devir ve devrim başlıyor. Mademki edebiyat hayatın makesidir. elbet bu yeni hayatın da bir edebiyatı vardır veya olacaktır. İdaresinden, hukukundan kılgına kadar değişiklik ve oluş gösteren bir hayata edebiyat elbet yabancı kalmamıştır.

Yurdun şurasında burasında neşir imkânını bulamıyan veya yazıları bir kaç okuyucunun elleri arasından dışarı çıkmıyan, bir kaç dergi ve gazetede görülen kabiliyetler beklenmiyen bir çokluk gösterecektir sanıyoruz. Acaba 1919 un getirdiği hayatı misralarda, satırlarda yansıtabilecek kalemler bunlar arasında mıdır? Ümit ne kadar tatlı!

Evet ümit ne kadar tatlı! İmkânsızlığın örttüğü kalın duvarlar içinde, on yedi yıllık bir yıkılış ve yapılışın esrarlı heyecanını gönüllerde coşturan bir ırmak mı çağlıyor? Yoksa daima veren gür bir pınar mı var? Yahud bir kaç berrak damla mı?

Dudakları çatlatan bir susuzluk içinde serin bir kaç damlanın ölçülmez bir değeri vardır.

İÇİNDEKİLER.

Edebiyatımızın 1919 ve 1936
Arasındaki Saklı Kıymetleri
Afyon'lu Büyük Ozan.

M. Semai'nin Bir Şiiri.

Sandıklı'nın Aşkı.

Çetin Bir Savaştan Çıkarken.

Firikya ve Anadolu'da Durumu.

Zihni Çerçel.

Edip Âli Gökpınar.

Bekir Sıtkı Sencer.

Nazmi Arkan.

Behçet Görktan.

A. Zeki Ökmen.

ABONE :

Seneliği [120] kuruş. Abone için Halkevine
baş vurmaldır.

İmtiyaz sahibi : Ahmet Sami.

Neşriyat müdürü : Sami Akyol.

Basıldığı yer : Afyon - Doğan Basımevi.

Devlet Demir Yollarının onuncu yıl dönümü münasebetile hazırladığımız yazı kılışelerin yetişmemesi yüzünden bu sayımıza kenanamıştır.

AFYONLU BÜYÜK OZAN

ABDURRAHİM

- Hayat ve Eserleri -

10

Edip Âli Gökpınar.

Abdurrahim babası ve soy adı -küçüklüğü- Afyon'dan dışarıda
Abdurrahim va Akşemseddin - Afyon'a dönüşte Abdurrahim - ozanın aile
dirliği ve biricik kızı - vakfettiği kitapları, eserleri - kendinden
sonra gelenleri - hükümler...

Herşey hakkın, "Vahdetin tecellisidir,, buna ait güzel beyitleri
arasından seçtiklerimiz :

İstedi Bula kemalâtı zuhur :
Safhai ervah'da ecsam'da
Görüne hem has'da hem âm'da.

Bir den oldu iki âlem cümle var,
Bir den oldu her nihan ü aşikâr.
Bir den oldu bu latif ab u heva
Verdi âlem halkına herdem sefa.
Bir den oldu akl u can u aşk u din
Arif olan bildi bu sırrı yakın.
Bir den oldu bunca hûb diltirib,
Her biri bir dürlü surette garib.

....

Bir den oldu dilruba vu dilnuvaz,
Kim kılar âşıklarına dürlü naz !
Bir den oldu lâlelebi gülizar
Kaşları yay keman gözleri humar !
Bir den oldu hub'rular serveri
Gözleri badem, sükker lebleri.

Her ne görsen ol sen olursun ne şek
On' yüz bin bir' olmaktır gerek.

Çünkü eşya sandığın bir şeydirir,
Dürlü avazi viren bir neydirir

Çünkü bir şey etti kamu yaradan,
Gitti benlik dahi senlik aradan.

Akıbet bir gün ola ol afitab,
Tuta kendi yüzine kendi nikab.
Ol bir oldurur ki yoktur ibtida,
Ol bir aherdirki yoktur intiha.

Ozan, en kudretli şiirlerini, konu ve amacı ne olursa olsun,
"Aşk,,a ait yazılarında gösteriyor :

Aşk'dan bir şemme kılırsam beyan,
Yana narinden dehan ile lisan !

Aşkdan oldu cihane hoş nizam,
Her dü âlem aşk ile oldu tamam.
Kime kim bir zerresi ola nasib
Lezzet almaz gayriden budir garib !

Çesmi hûbe öğredir mestanelik
Âşıka ta'lim eder pervanelik,
Aluben maşuk'lâ'linden şerab
Eyledi uşşakı bûyunden harab !

Ehli aşka kim imam olursa ol
Nush u pendin âkılın kılmaz kabul !

Aşk şehri kim olubdur bi nişan
Zehrile şehd anda bir olur heman,
Her kim ol mavsuf olubdur aşk ile
El yumuştur iki âlemden bile.

Sözki aşkın gayrıdır: efsanedir !

Ey gönül cehlü gümani suya sal,
Ta bulasın aşk'nuril visal !

Aşk odunun (ateş) tutruğu can oldu can;
Her zaman odunda (ateş) yanar yüzcihan !

Aşk'dır bizden bizi bizar eden
Canımızı lâyiki didar eden.

—
Çün gami aşkıyle başım hoşdurur.
Kan olup akarsa yaşım hoşdurur.

—
Varlığın gerekki yanup nar ola,
Yanmıyan aşkıyle niçe yar ola !

—
Sıtku zevk u şevk ile divane ol;
Aşk ile ol oda düş pervane ol !
Ol meyin çün cura'sın nuş idesin
Alemlü külli feranuş idesin !
İstesen mâşûk vir yolunda can
Âşıkim diyen gerektir pehlivan !

—
Aşk'dan yokdur veli can agehi
Aşk ile gönlüm doludur hem tehi.

—
Serbeser oda (ateş) yanan âşıkdurur
Aşk'donun geymeğe lâyık durur !

—
Aşk'dır hak sırrını peyda kılan
Aşk'dır her işimiz ziba kılan.

—
Aşk sırrı kimde kim hasıl ola
Vahdetin ehli ola, vasil ola !

Ozan akıl ile aşk arasında ne hoş kıyas yapıyor :

Akl'olmuşdur cihanda kâr'saz,
Aşk'alemde olubdur bi niyaz.
Akl'düzer dürlü dürlü defteri,
Aşk'odlara yakar defterleri!...
Akl'fani varlığa kılar vücûd
Aşk'yoklukdan bulur baki vücûd,
Akl'nakkaş, gönül gammazıdır.
Aşk'daim lamekân şehbazıdır.

Alk'düzer evler abadan ider;
Aşk'bozar evleri viran ider !
Akl'acizdir işinde her zaman,
Aşk'kılur daim esrarın ayan,
Akl'ister daim ola serfiraz,
Aşka lâzımdır kim ola biniyaz !

Ozan, derdi seviyor ve Fuzuliden bir asır evvel derdin ve
elemin büyük zevkini duyduğunu ne güzel ifade ediyor:

Derdi gözle, gayriye, kılma heves,
Derd dir derd ehline derman pes.
Derd bu gönlümüzün dermanıdır,
Canımızın derd ulu mihmanıdır.

Derd ile biz mesnedi kurbetteyiz,
Derd ile biz hürmet ü izzetteyiz.
Derd bizi hakdan âgâh eyledi
Hakka uzak yolu kütah eyledi.

Küfri ver küffare, ehli dine din
Bize derdin kıl âta yareb hemin !
Her kime kim hak âta kılma belâ
Ol belâ altında var kenci hûda.
Çünkü bu olmaya bilkim olmaz ol
Deme bided olana dermanı bul !

Daima derd iyle kan içmek gerek.
Kamudan fariğ olup geçmek gerek !

Çünkü aşk olan gönüldederd olur,
Derd ile dermana irer merd olur.
Derd hasıl kılki derman oldu derd,
Canibican olana can oldu derd.
Derd ile bu yolda kim basdı kadem
Ursa erlikden revadır ana dem !
Derdi olan kimse dermanı nider,
Talibi derman olan canı nider !
Er gerek daim ola bihud u hab
Teşne yana ta ebed bulmaya ab !
Hangi derd ehli ki böyle olmadı
Aşk aslında kıl ucun bilmedi !

Her Türk ozanı gibi, Abdurrahim'de gönül için en hoş hitap-
lar buluyor :

Ey gönül gel bir zaman bidar'ol
Bir zaman cuyayi vaslı yar'ol !

M. Semai'nin Bir Şiiri

Bekir Sıtkı Sencet.

Afyon Karahisar'ın yetiştirdiği değerli Ozanlarından biriside şübhesiz Muhammet Semaidir. Halk arasında (Sultan Divanî) diye ün alan ve Mevlevi Camiinde medfun bulunan ozan onbeşinci asrın sonlarında ve onaltıncı asrın başlarında yaşamıştır. Elimize yeni geçen ve ozana ön safda yerveren bir şiirini okuyucularımıza solmaz bir armağan diye sunuyoruz:

Pertev ki şemi şevki ruhi'yar dan gelir
Bir lem'adır tecellii didar dan gelir.
Tab'ım çeragı kasimi envar dan yanur
Buyî fena dimağıma attar dan gelir.
Başta külâh şü'lesidir dudi ahimin
Mevlayîdir ki'hazreti hunkâr dan gelir.
Nakli şerabi meclisi gamde yeter bana
Şol huni dil ki didei hunbar dan gelir.
Azürde hatır olma *Semai* bi dile
Mestanedir ki hanei hammar dan gelir.
Tenhada su yerine içer badeyi veli
Gördünmü kâfiri bize inkârdan gelir.

Ey gönül ko, eyu, yatlu fikrini
Niçe edersin bu aklın zikrini.
Ey gönül kıl varlığın külli fena
Ta fenaden bulasın ayni baka.

....

Herki gark ola gönül deryasına
Düşmeye bu âlemin sevdasına !

....

Kâ'be gönlündir ki beytullah'dır.
Bu haberden ehli dil agâhdır. (*Bâtmedi.*) 142

- Orhan Gökten - e

Sandıklı'nın Aşkı.

Nazmi Arıkan.

Sandıklı'yı, Sandıklı gibi görmek için, onun, bulutlardan duvak örtündüğü günü beklemeli imiş. Kaç gündür burdayım onu bugünkü kadar hiç bir gün güzel görmedim. Meğer O, ne güzelmiş! Hava bulutlu, akşam üzeri şehir dışında dolaşıyorum. Yer yüzü baştan başa değişmiş. Üç dört gündür, üst üste yağan yağmur tabiatın bin türlü cilvesini yer üstünde melezlendirmiş. Ben bunu ummazdım: renkler her şey, birbirine uyuyor.

Dün güneşin, kızkın, sarı rengi altında, yığın yığın koyu yeşil görünen ağaç kömeleri, bugün ağarmış solmuş gibi görünüyor. ortalık kül rengine boyanmış. Üç günlük güneşsizlik dört aylık güneşliliği birden yenmiş: güneşte hiddet, kuvvet olmuş.

Yerler ablak yeşil yapraklarla örtülü; soluk bir renkle bezeniyor. Şehrin şösesi koca genişliğin içinde boydan boya upuzun uzanıyor. Oradan buradan bulanık seller akıyor. Her şey bir olmuş yapılaşın bir yıkılış, yıkılışın bir yapılaş, olduğu bir tablo gibi beliriyor.

Güneş dün yaptığıı bugün yıkmış; dünkü yapamadığını bugün yapmış. Ayı ayrı kokular saçan, ayrı ayrı renkler gösteren her şey bugün elele virmiş, bayram yapıyorlar. Otların düğünü var.

Bu değişiklik bana önceden garip göründü. Fakat bu bir hakikat: yağmur birisi için değil, hepsi için. Eğleniyorlar. Şehire göz atıyorum; Hisardayım. Ufuklar gözümün önünde alabildiğine açılıyor. Sıra dağlar etrafı bir halka gibi çevreliyor. Koca ova ortada ağzı büyük bir çanak gibi genişliyor. Sandıklı dibinde. Ayakta duruyorum. Doğuda şehir eteğine boy vermiş yakanbağı, Akdağdan ürkmüş, bir kablumbaga gibi yere siniyor.

Sındığı için başı yere sinmiş; hıncı taşıdığı için sırtı kabarmış. Yağsıvanlıdan irkilmiş, şehrin böğrüne girecek gibi sokuluyor. Güneyde, bulutlara kadar uzamış başı ak "Akdağ", göklere فرمان okuyor. Baktım, baktımda bu erkek dağa imrendim. Zaferle cesaretin, birleşip, şecaat olduğunu ondaki kadar ,çanlı, şim-

diye kadar hiç bir yerde görmedim. Ne duruşu var! Âşık olmuş dimdik duruyor. Yendiği için uzamış yeneceği için, dikilmiş. Gençlik ve dinçlik bu kadar olur. Bir vuruşta yere ser, bir çıkışta bir daha kaldırma.

Sandıklı, bu dağla ne kadar övünse, yeridir. Hele kendisine âşık olduğu için, yerden göğe kadar sevinebilir. Akdağ onu seviyor. Yüzünden anlıyorum; şehire baygın bir bakışı var.. Sevdalı... Arkadan kopmuş, yanlardan ayrılmış, şehiri seviyor, yalnız başına dikilmiş. Yolcu yolunda gerek, her zaman hazır. Öfkeli bir duruşu var. Doğu Kuzeyde yakabağının sırtı üstünden başını uzatıp şehire bakan sivriye parmak sallıyor. Şehiri ondan kışkırtıyor. Sandıklı yüzü sehar yeli yemiş; uvanık uykuda. Mahmur. Güzelliğin güzel oluşu ile, koyun koyuna yatıyor. Dört yanını âşıklar çevreliyor.. İnsan onun bu âşıklarına bakarsak, ona bahar diyeceği geliyor.

Fakat hiçte öyle değil, Sandıklı bir kız, bir bakire.. Onun bu iki hassa ile, başlı başına üstünde belirmiş, munis, bir güzelliği var. Güzel olduğu için sevilmiş. Kız çünkü yanında bu kadar âşıklar üremiş, o, hiç birisine yanaşmamış. Çekingen. Meyli var, gönül yok. Anası yerinde Hisara yaslanmış. Bakire çünkü ana sevgisi duymuş. Ürkerek, yere sinmiş, Yakabağını, bağrına basmak istiyor. meme verecek gibi göğsünü ona uzatmış. Bir evlât gibi sarmalıyor. Onun bu barız ve munis güzelliği, batısını ve batıkuzeyini ap açık bırakmış. Granit yürümez derler. Kim demiş? Gel-sinler de, görsünler. Sevenler, hep bir yana kümelenmiş. Ötede gözüken yokki. sevilsin. Gören yokki, sevsin. Bir kaç tane serseri ağaç kömesi, serpile gidiyor. Garip olan şuki: ben biraz şüphelendim. Şehir kollarını Akdağa uzatmış, vücüdünü Yakabağa vermiş. Akdağ onu seviyor, Yakabağda belliki meyilli. Acaba Sandıklı hangisini, seviyor?.

Burada uzanan kol, sızan bir kalbi kapamak için uzanıyor. Verilen vücut çöken bir vücüdü tutmrk için oluyor. Sandıklı böyle yapmış. Âşık olduğu için kollarını Akdağa açmış. Acıdığı için vücüdünü Yakabağa dayamış. Sandıklı dişidir. Yakabağını kucağına almış, başı Akdağa dönük. Sivriye bakmıyor bile. Yalnız ona, meyli var. Yalnız ona, tutkun. Yalnız onu, seviyor. Velevki

kendisi için olsa bile, erkeğin yere vurduğunu, dişi, bağrına basar. Çünkü merhameti olur. Sandıklı böyle yapıyor. Ve yeter, dur artık der gibi yalvarıcı bir bakışı var. Akdağa uzaktan uzağa, üzülmeye süzülüyor. Acıklı bir duruşu var. Şehir çok uzak. Fakat Akdağa naz henüz çok gelmemiş. Üstünde hiç hınç belirmiyor. Lâkin çok sevdiği besbelli. Çünkü, çok kışkırtıyor. Arkadan kopmuş, yanlardan ayrılmış, iki geçit arasına dimdik dikilmiş. Cömret Akdenizin, mavi yüzünden, süzüle gelen meltem yellerini bile, erkek Torosların yüzünü yaladı deye, Sandıklı'ya geçirtmiyor. Başları aşkın mert kumalar, bu trajediyi; uzaklardan gülümseye gülümseye seyrediyorlar. Sivri, önden kucaklayamadığını; arkadan eteğini öpmek istiyor. Yaşlı, fakat, arlı değil. Utanmıyor. Korkuyor.

Eğer Akdağdan biraz yüz bulsa, hemen yerinden fırlayıp, şehiri belinden kıs kıvrak yakalayacak.

Ne çareki gösterişi var, cesareti yok. Sandıklı'lar, Akdağa "Akdağ," adını, vermişler. Akdağ haklı olarak bu adı kazanmış. Baş her vakit ak olduğu için değil, yüzü ak olarak çıktığı için. Şehirin panoramasını dağlar çiziyor. O, bu kadar müşkülâtı yenmiş; kendisini şehire sevdirmiş. Hisar, ihtiyarlığın verdiği derin bir uyku içinde, hiç ayıkmadan uyuyor. Üstünden inerken düşündüm: onda gençleşmek için kocalıyan, bir istek var. Acaba bir gün, bu ihtiyar ana, gözlerini hayata yummadan, kızının mürvet gününü görecektir mi? Sandıklı ile, Akdağ, evlenecekler mi? Şehir şimdiden, dağa doğru elini uzatmış gibidir. Dağda ona göğsünü açmış. yeni İstasyon binası, Akdağa dünür olmuş. Ona mendil götürüyor. Üzendiğim bir şey kaldı: acaba bu iki âşık birbirlerine kavuştukları, gün, birbirlerine iki genç sevdalı gibi mi, yoksa; çile çekmiş, gün görmüş, saçları ağarmış, iki ihtiyar âşık gihi mi, sarmalaşacaklar? Çok hazin bir macera. Eğer önceden böyle olursa ta ezele kadar yanarım. Sonradan olursa ta ezele kadar sevinirim. İnmemişken son bir defa gözlerimi gezdiriyorum. Ve elimde olmiyarak, dudaklarım kımıldıyor: Sandıklı Sandıklı, güzel Sandıklı, şirin Sandıklı, yeşil Sandıklı! Senden ayrılırken, bu gün, sana bütün içimi verdim. Vücüdüm, dışarda dolaşacak; içim senin içinde barınacak. Bende seni Akdağ kadar sevdim. Sandıklı!

ÇETİN BİR SAVAŞTAN ÇIKARKEN.

Behçet Görktan.

Arkasından ya Arnavutluk ya Yemen ya Havran vesair yerlerin isyanlarını bastırmak için koşacaktır. Yahut devletin biri aziz vatandan bir parça koparmak istediği vakit çepheye gidecekti. Ona ticaret evi, aile evi kurmağa zaman fırsat vermezdi. Onun mezarı Yemen ellerinde veya Arabistan Çölleri, Suriye, Irak, Arnavutluk vesair yerlerdi. O asırlarca unutulmuştu. Yakın zamana kadar saraydan tutunuzda gayri Türk unsurlara kadar (Türk) kelimesinin Osmanlıca manası tahkir makamında kullanılırdı. İşte Türk kendi vatanında bu vaziyette idi. Bu sümürgelikte demiryolların yapılması arsiulusal müzakerelere, münakaşalara sebebiyet verirdi. Hatta Bağdat hattı İngiltere ile Almanya arasında nekadar görültüye meydan vermişti. Yoksa Bağdat hattı Ankara'dan gidecekti, İngiltere mani oldu. Sonra almanlar Konyadan götürmek istediler. Bunuda yarım bıraktılar. Hatta Çarlık Rusyası şark vilâyetlerine değil demiryolu şöse yolu yapılmasına bile müsaade etmezdi.

Şömendüfer, elektrik, tramvay, Rıhtım v.s. şirketlerin kazancı nedii? Masraf neden ibarettir? Bunları kimsenin sormağa hakkı yoktu. Yakın vakte kadar İzmir, Kasaba ve Temdidi demir yolu kompanyası zarar ettiği iddia ederek hükûmemizden her sene için 500 bin lira tazminat talep ediyordu. İşte ecnebi şirketlerinin cümlesinde buna kıyas ediniz. Hem soymak hemde üstelik para istemek. Başka arsiulusal sermayelerin Türkiye'deki rolü memleketi soymaktan başka bir şey değildi.

Kendi kendisini müdafaa etmesini bilmiyen bir millete böyle bir sermayenin merhamet etmesini beklemek manasız idi.

Kurtuluş tarihimizin temel taşını teşkil eden Lozan sulhü müzakeresinde bile Avrupalılar bizim siyasî ve askesî utkumuzu tasdik ettikleri zaman mağlubiyetlerinin acılarını unutmak için yalnız bir şeyle müteselli oluyorlardı. Oda Türklerin hiç bir zaman iktisadi işlere akıl erdiremeyecekler, şömendüfefer işletemi-

(Arkası 151 inci sahifede.)

PHRYGIEN (FİRİKYA) VE ANADOLUDA DURUMU

YAZAN
Dr. Erich Brandenburg

[4]

ÇEVİREN
A. Zeki Ökmen

Bu yeni şeklin meydana çıkışını anlamak için Paflağonyaya [11] küçük bir göz atmak ve oradaki anıtları, bizim sırf tarihsel an'ane ile ileri sürmediğimiz şey, tesir yönünden Firikya üzerinde büyük tesir göstermiş bulunan anıtlarını düşünceye almak mecburiyetindeyiz.

* *

Paflağonyada bir veya bir kaç odadan meydana gelen mezarlar vardır ki bunlar kayalara oyulmuştur. Bu odalarda çatısı kayalar içine oyulmuş ve dışarı doğru direkler oturtulmuş olan ön salonlar meydana getirilmiştir. Bu direklerin üzerinde çoğun dışarıdan kayaların üst yüzlerine arşitekt süs olarak bir üç köşe çatıda hayvan şekilleri ile bezemeler oyulmuştur. Arkada olan mezar odası ile bu mezar anıtları tabii olarak yaşayanların oturdukları yerlerin bir benzeridirler. Ve bunların üç köşe çatısının gösterdiği gibi ahşap arşittekte olan ilgilerini gösterir. Aynı tarzda bir tapananın (mâbedin) yıkılışını canlandıran Ermenistan'daki bir Asur kabartması üzerinde de bulunmaktadır, Zira bütün buralarda parçalanmış olarak bulunan bu mezarlar komşu alanlarda ve onun en batı yonlerinde, Porsuk vadilerinde olduğu gibi, dört köşe modellerle süslenmiş doğu anıtlarından bir kaç metre alçaktırlar ve daha önce oturanları Etiler olduğu için onların kültürel etgileri altında meydana geldiği hiç işkil götürmez.

Hangi budun akınlarının veya hangi siyasal etgilerin, -söylenbilirse- hangi modaların bu anıt mezarını Firikya merkezlerine getirdiğini bilmiyoruz. Zaten söylendiği gibi bu iki çeşit anıt doğrudan doğruya yan yana bulunmakta olduğundan ne zaman ve ne de mekân yönünden bir sınır çizilmemektedir. "Hatosas,,ın

[11] Paflağonya şimdiki İlgaz dağlarının çevrelediği toprak parçasıdır. Bunun en eski medeniyet merkezlerinden en önemlisi Amasya ve Sivas'dır.

Eti devletleri üzerine eğemenliği zamanla uluslar üzerine geçmesi imkânsız değildir; onların siyasal merkezi aynı zamanda resimli anıtların merkezi idi. Ve yine bundan dolayı siyasal önderlerin taklit olunması akla yakındır. Hep böyle olduğu gibi bunda da öyle oldu, biz birdenbire Firikyada büyük ahşap yapıların bir benzerini mezar anıtlar olarak kullanılmış buluyoruz.

Aşağıda sıra ile konuşacağımız beş anıt bunlardandır:

Yaşca Arslan Kayanın en eski olması muhtemeldir, sonra Maltaş'tır, bundan sona (Mydas) Midas mezarı, Arazastis anıtı ve en son Midas mezarına yakın ve Midas şehrinin kuzey yönlerinde tamamlanmamış kalan Gordiyos mezarı olarak anılan mezardır,..

Adlanmalarına gelince: Arslan Kaya; arslan kabartmaları dolayısı ile Türklerce bu ad verilmiştir. Maltaş; kelime kelime çevrilirse hazine taşı demektir, çünkü arkasındaki yarık hazinelerin konmasına yarıyabilecek bir yerdir. Midas mezarı ve Azazastis'e bu adlar ar tarihinde verilmiştir. Zira her iki ad bu anıtlarda kalmış kazılmış yazılarda vardır. Gordiyos işaretine gelince; bu esas itibarile ve temamiyle istemiyerektir. Bu Midas mezarının bir parçasıdır. Zira efsaneler Firikya krallarını birbiri arkasına Midas ve Gordiyos olarak adlandırmaktadır. Bunun için her hangi pozitif bir temel yoktur.

Şimdi her anıtın ince noktalarının anlatışına başlıyoruz: Arslan Kaya açıkta duran bir kayadır ki vadiden yükselmiştir, çok geniş bir alandan görünür. [Resim 7.] Ön yüzü çizgili modellerle süslenmiştir. Onun sistemi çok yazık ki büyük bozukluklardan dolayı artık saptanamıyor. yanlardan bu çizgili modeller uçları yukarı çevrilmiş dört köşe şekillerle çerçevelenmiştir ki bunlar üç köşe çatının direklerini teşkil etmektedir. Bunun üzerinde genişliğine bir arşitekt bezemelerle süslü üç köşe çatı, bu çatının tabii olarak tasvir edilmiş destekleri ve tıbbı Paflağonyada bir çatı üzerinde olduğu gibi her iki tarafında iki sfenks bulunmaktır kapı ahşap evlerdekini teklit etmekte ve kapı çerçevelerinin arkasında tertibat açıkca, hepsi tabii olarak taş taklidi halinde görölmektedir ki bunlardan da içeriye açılan kapı kanatları

içerisini gösterebilecek derecede açılmış görünmektedir. Geriye açılmış olan bu kapı kanadları arasında dolap gözü gibi oyulmuş kısımda oldukça yüksek bir profil halinde kadın bir ilâhe (Kybele) ilâhesi vardır. [12] İlâhenin sağında ve solunda iki arslan yükselmekte, güç tanılabilen bir şeyle -bir tac veya bir ay ışığı ile- ilâhe taçlanmaktadır.

Sol eli hemen dört köşeli kayanın üzerinde ve yüzü anıtın önünde bulunan seyircilere dönmüş, sağ el ön ayakları, vücudu ve arka ayakları ile açıkca tanılabilen ve styl yönünden Büyük Arslan Taşla büyük bir benzerlik gösteren -söylenebilirse- tamamen aynı olan büyük ve ayakta bir arslanı göstermektedir. [Resim 8.] Ahşap evin ve şekilli tasvirin bu karıştırılması nasıl izah olunur?. Çeşitli sebeplerden dolayı kabul olunabilir ki şekilli tasvirler ve Maiandr modelleri aynı zamanda meydana gelmemişlerdir. Fakat bu gün olduğu tarzda tesadüf de olabilir. Ve maiandr modelli olarak sona erdilemez. Burada kabul olunabilecek izah Paflağonyadakilere istinaden bir ahşap evin taklit edilmek istenmesidir. Firikyanın en son zengin bir şekilde inkişaf ettirilmiş ahşap arşitektine, zengin süslenmiş ve bezenmiş ahşap yapılarda olduğu gibi hakikatın doğru bir benzetmesinde de maiandr modellerine küçük dört köşe şekiller eklenmesi uymaktadır. Fakat bu Firikya süsüne kâfi gelmemiştir. Temamen korunabilmek için dinsel tasvirlerle çok alışılmış ve bundan dolayı açık olan ışık kapısı ilâhların bir giriş yeri haline getirilmiştir, anıtın sağ ve solunda ölünün değerini gösterecek olan hayvanlar bulunur. Bir kelime ile: esas tertip dinsel tasvirlerin korunması suretiyle bütün anıtın mümkün olduğu kadar bozulmamasını karanti etmek içindir.

Styl yönünden, anlatılan Arslan Kayaya en yakını Maltaş anıtı bulunmaktadır. [Resim 9.] Çok yazık ki bu anıtın yalnız yukarı kısmı tanılabilmektedir. Çünkü aşağısı binlerce yıldır kabaran toprak tabakası ile örtölmüştür. Bunun açığa çıkarılması istifadeye imkân verip vermeyeceği sorulmaya değer. Zira tecrübe ile

[12] Firikya Ana ilâhî Göbelidir. Romalılar Kartacalılarla harbettikleri sırada Romaya götürdüler. İlâhe etrafında kaval çalınarak dönerek ibadet edildi.

biliniyor ki buralarda toprak ıslaklığı ile örtülü olan kabartmalar ters durumda havanın tesiriyle sertleşen serbest kayalardan daha kolaylıkla aşınabiliyorlar. Maltaş ön yönden üç köşe çatıyı taşıyan iki çatı direği göstermektedir. Bu her iki sütun arasındaki dört köşeli yüz; maiandr nümoneleri ile doldurulmuştur. Ortadan bir direği olan üç köşe çatının şivlerinde (yan tarafları) küçük köşeler teşkil eden ve dam hizmetini gören dört köşe şekiller vardır. Bunun üzerinde sıkı bir toprak tabakasının yayılışı vardır. Üç köşe çatının ortasındaki destek dört köşe modellerle süslenmiştir. Bu arşitekt izerin bir kısmı çok yazık ki kırılmıştır. Bununla beraber oldukça fazla bir güvenle kabul edebiliriz ki eksikliği yoktur.. Sol tarafta kısa bir yazının bırakıntıları görülmektedir. Anıtın arkasında bir yarık vardır ki burayı tekrar görüşeceğiz.

Fassatların en değerlisini Midas mezarı teşkil etmektedir. (Resim 10.) Büyük bir şekilde uzaktan seyircinin karşısında görünür. Orta kısmında üzerinden geçen binlerce yıla rağmen uygun bir suretle saklanmış olan Maiandr modelli süsler vardır. Üç köşeli çatı kısmı çok yazık ki deprem ve bozucu tesirlerle kuvvetli zararlar görmüştür. Diğer anıtlarda olduğu gibi burada da üç köşe çatı kuvvetle işlenmiş direklerle taşınmaktadır. Bu direkler biraz bozulmuş çok güzel ve zengin bir tarzda köşeleri yukarıya olan dört köşe şekillerle süslenmiştir. Bu çerçeveden birkaç santimetre daha derinde bulunan ve bu suretle plastik bir tesir yapan orta kısım dokuz büyük mürabbaa bölünmüş bunlarda tekrar kendi aralarında hasırla ve noktalarla ayrılmıştır. Bu suretle dıştan en zengin dekoratif itibarile en büyük bir maiandr modeli teşkil eder. Aşağıda ortada bir ışık kapısı olarak ahşap bir kapının taklidi bulunmaktadır ki göz olarak sona ermektedir. Burada da bu anıtların bir defada resmedildiği hakkındaki sebepleri kabul etmekteyiz. Bu suretle anıtın en dıştaki zengin ve haşmetli tesirlerin bozulmaktan korunduğunu tasavvur edebiliriz. Sağ direk, sol üç köşe çatı şivinin üst yarısında kazılmış yazılar vardır ki hemen hemen burada Midas'ın mezarı olduğu manasını vermektedir.

(Sonu var.)

yecekler, bankacılık, yapamayacaklar, bir şeyde kudret gösteremiyceklerdi. Cümuriyet Hükûmeti Avrupalıların intizar ettikleri eski sümürgelik telakkilerini hep boşa çıkardı. Ve yaptığı işleri parlak sözlerle değil madde ile dünyaya karşı isbat etti. Ve Avrupalıların eski bildiği gibi Türkler yalnız askerlik cihetinden değil zekâ istidat ve kabiliyet cihetinden de hiç bir milletten aşağı olmadığını müteaddit tecrübelerle cihana gösterdi. Hükûmetimiz çetin olduğu kadar müşkül olan savaşa girdiği zaman temizleme işine sermaye hükûmetinden başlamıştı. Çünkü her şeyimiz onun elinde olduğu için evvelâ ortadan bu hakimiyeti kaldırmak oldu. Çünkü memleketi daima soymakta olan kapiteliset ruhu sermayeye hükûmetimiz hiç bir zaman dost olamazdı. Ve bu şekilde her hangi bir sermayenin devam edip gitmesine tehammül edemezdi. Ve bundan böyle devleti bilâ kayd ve şart arsiulusal sermayenin eline teslim edemezdi. Bunun için evvelâ Diyoni Umumiyyeyi kaldırdı ve birliği elde etti. Bundan sonra sıra imtiyazlı şirketlere geldi esasen cümuriyetci demek her nevi imtiyazın aleyhinde olmak demek olduğu için hükûmetimiz bu şirketlerle on iki sene geceli gündüzlü devam eden çetin bir savaştan sonra nihayet iktisadî istiklâlinde şerefli bir surette kurtardı. Çünkü Cümuriyetci olmak bir milletin rüşünü isbat ettiğine kanı olmak ve kendi işlerini kendi başına göre bileceğini kabul etmek demek olduğundan Cümuriyet bu gibi engelleri yıkmıştır. Hükûmetimizin çelik kolu bu şirketlerin tebesine indiği gün devletin kontrol ve hakimiyeti altına girdiler. Bu vaziyet karşısında çalışmak işlerine gelmediğinden pııyı pırtıyı toplayıp gitmekten başka çare bulamadılar. Bundan böyle Türkiyede her şey Türkün malı olmalıdır. Artık bütün gayeler elde edilmiş ve her türlü tehlike bertaraf edilerek medeniyetin içine girdik.

Şimdi mazi çok uzaklarda kalmıştır. İstikbal tasavvurları tehakkuk ettirilebilir gidilecek hedef bellidir. Bundan sonra Türkler kuvvetlerini ülkeler fethine değil medeniyet fütühatına sarfedecekler ve bu yolda yükselerek en birinci medeni milletler seviyesine varacaklardır. onbeş sene evvel şimendifercilikten, bankacılıktan, fabrikacılıktan bahsedilmezken bugün bütün vatan medeniyet izerleriyle süslenmiştir. Kısa görüşlü bazı münevverle-

rimiz gibi Avrupadan sermaye belki yemezdik ve beklemiyede vaktimiz yoktu. Bu işleri yaratmak lâzımdı. İşte bu yaradıcı; bütün dünyayı kendisine hayran ve meftun eden Atatürktür.

Avrupanın beşyüz senede elde ettikleri şimdiki medeniyeti başta büyük önderimiz ve İsmet İnönü ve arkadaşlarının azim ve gayretile on iki sene gibi kısa bir zaman içinde bütün ana vatana senayi fabrikalarile doldurarak Avrupa pazarlarına karşı kapılarını sımsıkı kapamıştır. Bundan böyle Avrupa maddeten ve manen gaybetmek vaziyetinde kalacaktır. Hükümetimiz Anadolu içinde seri hareketler yapamamak yüzünden çok zararlar görmüştür. Bunun için bütün Anadolu memleketlerini birbirine rapteden demir ağlarla kuşadarak hem karaların hakimiyetini elde etmiş hemde memleketin vahdetini temin etmiştir. Hükümetimiz yakın bir zamanda hava ve deniz hakimiyetinde elde etmeğe muaffak olacaktır. Anadolumuzun bayındırlığı tamamen Cümuriyet Hükümetimize nasip olmuştur. İmparatorluk Türklükten ne kadar uzak ise Cümuriyet Türklüğe o kadar yaklaşılarak temellerini milleti üzerine kurmuştur. İstibdat kuvvetini susmaktan ve saklamaktan alırdı. Cümuriyet ise kuvvetini söylemekten ve gizlemekten alır. İktisat haftasında İsmet İnönü söylevinde de memleketin malı iktisadî vaziyeti hakkında söyledikleri hakikatin ta kendisidir diye haykırmıştır. Çünkü Cümuriyet idaresi hiç bir şeyi gizliyemez ve saklıyamaz. O bütün kuvvetini açık söylemekten alır. İsmet İnönü beş yıllık daha program hazırlamakta olduğunu ulusuna şimdiden müjde ediyor. Ne mutlu Türk Ulsuna! Bundan sonra Avrupa pazarlarına tek tek olarak değil teşkilâtla varacağız. Müşterilerimiz karşısına daima teşkilâtlı çıkacağız. İstiklal savaşında nasılkı düşmanın topuna karşı topla tayyaresine karşı tayyare ile karşı koyduksa iktisat savaşında da bu şekilde hareket edilip tek mutavassıtlar aradan çıkarılacaktır. Atatürk'ün dediği gibi "Yüksek Türk senin için yüksekliğin hududu yoktur. İşte parola budur," demiştir. Bunun için iktisadî seferberlik hiç bir zaman nihayet bulamıyacaktır.

(SON)

10

Kuruş.